

Norsk folkelynne

Taler

Carl Joachim Hambro

Dato

17 september 1921

Sted

Den danske studenterforening

- 1 I Njaals saga, kapitel 120-122 blir fortalt hvorledes Skarphedin og hans brødre
med Asgrim Ellidason gik rundt på Altinget for at søke støtte for sin sak. Og
hver gang Asgrim hadde belagt sine ord vel og talt klokt og betænkt uten straks
at faa den hjelp de søkte, tok Skarphedin til ordet og sa den mand de vilde
5 vinde, det værste han visste om ham - og spildte deres sak.

Det er et typisk træk.

- Vanskelig for at be om hjelp har nordmanden, og jo haardere han trønger
10 hjelpen, desto vanskeligere har han for at tale om det, og desto mere dumpt
forbitret er han indi sig fordi han er nødt til at be, og desto farligere blir hans
vrede mot den som ikke forstaar halvkvædet vise.

Det er et andet træk som typisk:

15

Bjørnson synger om Arnljot Geline da han var med i slaget ved Stiklestad:

Dette var den første

20

gang han sig glædet

ved sin daad i livet

og lo.

25

Og 700 aar senere blev det et ordtak i Norge: "Nu gaar det glædelig," sa
Tordenskjold; han hadde én mand igjen og han graat.

Denne form for humor, for den høieste livsutfoldelse og den største frigjørelse

av personligheten med døden for øie, for glæden sluppet løs i det øieblik alt kræves er kanskje mere norsk end noget andet.

35 Der var en av Olav den helliges skalde, Tormod Kolbrunarskald, som saaret til døden ved Stiklestad, trak pilen ut, saa paa de trevler av hjerte, som fulgte med, og sa: "Kongen har fødd os vel; fete er vi om hjerterøtterne."

Det var en skogsarbeider i forbudstiden i disse sidste aar som skadet en fot. Doktoren maatte skjære av ham en taa uten at kunne bedøve ham, men gav ham
40 en dram. - Da den lille operation var over, blinket arbeideren til lægen og sa: "Aa, Herregud doktor, ta en taa til."

Avstanden er stor, men det slegtskap mellom ham og Tormod Kolbrunarskald.

45 Det er en norsk bonderegle som begynner: "Da fyste eg sa, då tagde eg stidl."

Ordenes knappe humor rummer en dyp mening. I et folk av bønder, i et folk hvor det er langt imellem gaard og gaard, og hvor mand og mand ikke møtes ofte, der betyr ordene mere og gjemmes bedre end i samfund med større
50 samfærdsel. Og bondens livskunst er: ikke at tale selv, men at faa den andre til at tale.

Gunnar Heiberg har engang skrevet en bitte, bitte liten novelle. Der er en dame som sitter i en karjol paa landeveien i en norsk dal, og hun har bedt skydsguten
55 nævne navnene paa gaardene: og han gjør det: navnene, og ikke mere. Men saa ser de i en sving en liten stue, tarvelig og graa, og gutten sier: "Det er Rosmaristua." Damen svarer ikke. Om litt siger han: "Der er fjøset til Rosmaristua." Og endda om litt: "Der er brønden til Rosmaristua." Saa vender han sig bak paa karjolen og siger: "Se, naa kan vi nesten ikke se Rosmaristua
60 lenger."

Og om litt: "Naa ser vi `a ikke lenger." Damen siger: "Er du derfra du?" - "Nei." - "Kjenner du nogen der da?" - "Nei." - Damen ser på ham: "Ikke det?" Gutten smiler, siger ganske sagte: "Jeg kjender jenta der." - Damen smiler: "Kan vi ikke se
65 Rosmaristua oftere paa veien nu da?" - "Jo, naar vi svinger derborte ved bjerka, saa ser vi `a sidste gangen."

Til sammen gir de smaa træk linierne i et fysiognomi: Det norske. Alvorlig,

70 kampfelig, hadende at be om hjælp, munter og med en spøg paa læben i høieste faren, men ellers lukket. Ringeagtende de mange ord og selv i stand til aa faa uttykt det væsenlige stille og indirekte, uten at nævne det med et ord.

I sagaen er typen Skarphedin og ikke Gunnar paa Lidarende. I historien er det 75 hertug Skule og ikke kong Haakon. I litteraturen er det Henrik Ibsen og ikke Bjørnstjerne Bjørnson.

Den lyse og freidige, bredt og frimodig talende, med troen paa sig selv findes. Men han er undtagelsen. Typen har ringeagt for den som taler aapent og meget 80 og gjerne om sig selv. Det norske er misstillid til den lyse og freidige, en mistanke om at det er overfladisk, at det ikke veier meget. Mere end det: Det er en slags overbærende ringeagt for seiren, en tro paa at nederlaget kanskje er vel saa verdifuldt.

85 Naar en norsk gut læser Felix Dahn's "En kamp om Rom" er det ikke den lyse kong Totila som er hans helt, men den mørke grev Teja.

Det er almindelig nok at utlændinger tror at de kjender nordmannen. Det er overmaade sjelden at de gjør det. Han bærer ikke sit væsen tilskue. Han mistror 90 den altfor redebonne venlighet; hans forbeholdenhet er ikke til at lodde. Naar en vestlandsbonde vil antyde at det han hører er løgn, bruker han den form: "Dittane trur eg." Blir det rent galt siger han: "Da er helder rimeleg." Han aapner sig utover og ikke indover, enhver Überschwänglichkeit frastøter ham og lukker ham helt igjen. En aapen demonstration av følelse ser han paa som en 95 barnagtighet. Om det han føler dypest, taler han mindst.

Norsk er det at fare ut og at fare langt; slik var det fra alders tid. Norsk er det at 100 langede hjem naar vaaren gjør himmelen høi og nätterne lyse. Og da vet hver nordmand ute i det fremmede land hvad der for ham er det norske i Norge. For en er det et birketræ som staar og skjælver paa et nes ved fjorden i maivinden; for en anden er det en bæk som haster utfor lien og sildrer gjennom bøen; for en tredje er det viddens fjeldbirk og et utsyn mot tinder bak tinder. For alle er det noget mer end et synsbillede eller en farve; det er en tone som samler i sig tusenaarenes liv i den samme bygd, fosseduren, skogsusen, 105 bølgeskvulpet mot stranden - en tone som skjælver inderst inde i hjertet og er løst ut i Bjørnson - Neuperths: "Syng mig hjem til mit land. - Jeg vil dø i mit land."

Kilde

Hambro: Taler. Oslo, 1931.

110

Emner

Foredrag

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/norsk-folkelynne>

115

120

125

130

135

140

145